

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการทำวิจัย

ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มที่สูงขึ้นในแต่ละปี ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจาก การที่อัตราการเกิดของคนไทยลดลงอย่างมาก และชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้น สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์การสูงวัยของประชากรพอสมควรแล้ว แต่สิ่งที่สังคมยังไม่ตระหนักชัดและยังได้รับข้อมูลไม่มากนักคือ ภาพสังคมสูงอายุไทยในอนาคตนับจากนี้เป็นต้นไป โครงสร้างของประชากรไทยจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2506 ถึงปี พ.ศ. 2526 หรือที่เรียกว่า “ประชากรรุ่นเกิดล้าน” ซึ่งมีอายุ 30-50 ปีในปี พ.ศ. 2556 กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก 10-20 ปีข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ อีกเพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้า ประมาณปี พ.ศ. 2561 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และประชากรผู้สูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ; 2558)

สภาวะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในปัจจุบันที่มีการนำเอาเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้บุคคลในครอบครัวและผู้สูงอายุต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาและรูปแบบการดำเนินชีวิต ความห่างเหินจากครอบครัว ความรักความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากคนในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุเริ่มลดน้อยลง การบริการช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนยังคงเน้นลักษณะการช่วยเหลือแบบสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก ขาดความเชื่อมโยงและต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงนั้นบริการที่เป็นรูปธรรมทั้งด้านสุขภาพและสังคมยังมีข้อจำกัดมาก จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาให้มีบริการสำหรับกลุ่มนี้ (สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์ และคณะ; 2552 : 22) การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในการปรับตัวทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เพราะชุมชนเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันของคนทุกชาติ ทุกเผ่า ภาษา สังคมจึงต้องพัฒนาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มนุษย์หรือคนทุกคนมีสิทธิที่จะเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ที่เรียกว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ก็พร้อม และสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวได้ เช่น ช่วยดูแลบุตรหลาน ขณะที่พ่อแม่ออกไปทำงาน ช่วยดูแลบ้านเรือน ผู้สูงอายุบางคน ยังช่วยหุงหาอาหาร ทำงานบางอย่างได้ตามกำลัง นอกจากนั้นยังช่วยให้คำแนะนำปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพการงาน ด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว ผู้สูงอายุยังมีทักษะในวิชาชีพบางอย่าง เช่น ช่างไม้ ช่างแกะสลัก ทำอาหารไทย ขนมไทย เย็บปักถักร้อย ดอกไม้ และดนตรี สามารถถ่ายทอดให้แก่บุตรหลาน และผู้ที่สนใจเพื่อดำรงวิชาชีพ การศึกษา

และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่ประชากรส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม นับถือ ศาสนาพุทธ กิจกรรมของชุมชนยังคงดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมความเป็นไทยแบบล้านนา ผู้สูงอายุมักมี กิจกรรมทางศาสนาเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนครอบครัวและสังคมโดยรวม เช่น การ ช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กที่เป็นบุตรหลานของตนเอง การฟังธรรมที่วัดตามประเพณี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็น การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในปัจจุบัน ผู้วิจัย จึงทำวิจัยการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการปรับตัวใช้ชีวิตประจำวันให้มีความสุข

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาและพัฒนากิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนอง แห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อทดลองใช้และศึกษาผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อติดตามประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น   การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

- ตัวแปรตาม 1. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุ
2. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2560 จำนวนรวมทั้งสิ้น 161 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

นิยามศัพท์

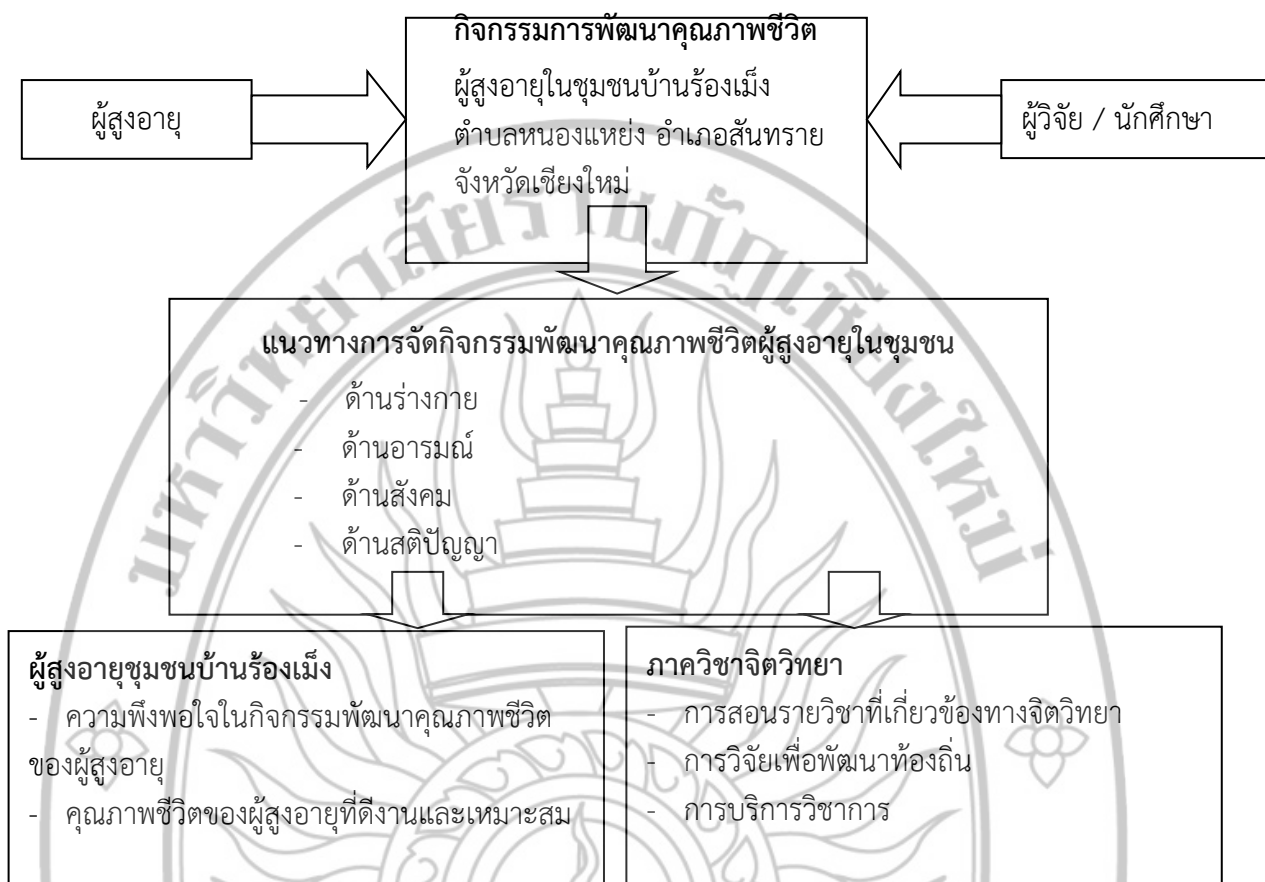
การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กระบวนการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ผู้สูงอายุ บ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนบ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2560

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้สูงอายุ บ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห่ย์ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. สาขาวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แบบการบูรณาการวิชาการ และการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยา